

LA FIGOLLA

436); 1115: *Figols* (MiretS, *Docs. Segre*, 6); 1138: *Figols* CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 88); 1195: «*Petrus de Ficulis*, peborde de Solsona» (Font Rius, *C. d. p.*, § 203).

(3) FIGOLS de la Conca, uns 5 k. SO. de Tremp.⁵
PRON.: *figols*, a Palau de Noguera, Casac., 1920; id. en l'enq. que hi vaig fer 1957 (xviii, 102-108).

MENCIONS ANT. 893: *Ficols* (Colle. Moreau III, 78); 1359: *Figols* (*Frigols?*) (CoDoACA XII, 78, 72).

NOMS SUCCEDANIS: la Torre *Figols*, al costat¹⁰ de l'esgl. de St. Miquel, a Morella (xxvii, 178.20). Cabana del *Figols*, als afores de Solsona (xlvi, 80.24).

ETIM. Meyer-Lübke (BDC XI, 26), suggeria FIGÜ-LOS 'ollers, terrissaires, modeladors, teulers' sense més reserva que el ser aquest un mot llatí no conservat viu en llengües romàniques; ço que no és objecció, car en toponímia apareixen moltíssims mots llatins perduts com a peñatiu en romànic: i el mateix hem constatat a propòsit de *Fellines* (i els seus parents occitans, it. i fr.), provinent de FIGLINIS 'olleries', justament derivat de FIGULUS en llatí.

AlcM ho rebutja (probablement per aquella raó no vàlida), i suggereix que es pot partir d'un hipotètic derivat de FĪCUS 'figuera'. Hauria de ser un dim. *FĪ-²⁵CŪLUS en pl., que caldria suposar, perquè en els textos llatins l'únic que es troba, si bé rarament (Plaute) és FICULA. En suport d'això es podria invocar una raó més vàlida que la que ha mogut els d'AlcM, i és que FICUS, -CULA, tenen Ī, que és el que convé a *i* ca-³⁰talana, mentre que *figülus* tenia *i* breu, inadequada com a base de *Figols*. ¿Seria, doncs, un diminutiu del nom de l'arbre, propi i exclusiu de la toponímia? ¹ Potser pensaven a relacionar-hi el nom de *Perles*, poble veí (que sembla derivat de PRUS 'perera') i *Sórboles*:³⁵ (que ha passat per derivat de SORBUS 'servera'), però eren etimologies errònies: *Perles* ve de PETRŪLAS i *Sórboles/Cérvoles* de SILVŪLAS.

En el DECAt III, 100, n. 2, em declaro escèptic contra aquesta etimologia botànica: per aquelles objec-⁴⁰cions i perquè el d'aquestes comarques tan elevades en el Pirineu no és terreny propi per a figueres. Es podria replicar que tanmateix bé se n'hi poden fer algunes poques; i en NLL sovint són les plantes escasses en un indret les que han donat NLL: recordem⁴⁵ els casos de *Lledó*, *Teix*, *El Boix* (de Noguera), el de *Pineda*, on ja no hi ha pins, però comencen allí; i que precisament essent figueres poc pròperes, minses, per això s'haurien d'anomenar amb diminutiu. Ja seria una raó acceptable per a un nom escadusser, però no ho⁵⁰ és per a tres, i tots importants, i que en tots es repeteixi una explicació tan extraordinària. Mentre que el que és de teulers, ollers i terrissaires sí que n'hi ha d'haver pertot. Recordem NLL com *L'Olleria*, cast. *Alfareria*, val. *Alfajar*, *Alfauir* etc.

Tanmateix han de venir de FIGŪLĪS 'als ollers, a l'indret de les teuleries'. L'abl. plural, en funció locativa, és el que ha quedat en aquests topònims, ni més ni menys que en SILVĪS > *Sils*, ECLESĪS > *Anglès*, BAL-NEOLĪS > *Banyuls*, i és la metafonia causada per la -i⁶⁰

final la que explica la *i* de *Figols*, tal com la de *Sils*, *Castellfollit*, *Carlit* etc.

¹ No se'n veuen altres casos en la top. romànica. Si no és un *Figola* del Friül i un altre, *Ficola*, crec del Vènet, que fan titubejar a Prati (RLiR XII, 72-73), tant que pensa estranyament si vénen de *figa* en el sentit de 'vulva de la vaca' (!). Sospito que hi hauria tanmateix alguna manera menys inversemblant de relacionar-los amb FIGULUS/FIGULINA. ¿Potser derivació retrògrada d'aquest?

La FIGOLLA

Finca prop del Mas de Mestres, en el terme de Vinaròs (Baix Maestrat) (xxviii, 59.21).

PARÒNIMS. El *Faüller*, altra pda. de la regió: de Costur (Alt Maestrat) (xxix, 10.23). Tots dos semblen formes mossàrabs derivades del ll. FICŪLNĒA 'figueres': descendent directe aquell, derivat aquest amb sufix -er. També podria venir de FICULNEA el nom de *Fonte Ficolera* citada en unes afrontacions de cap a l'any 870 entre Erboló i Baén (Pallars Sobirà) (Colle. Moreau II), amb simplificació de LN → L. O bé derivat directe de FICUS 'figa', puix que es tractava d'una font i sovint hi ha figueres a prop de les fonts (cf. *Font de la Figuera* val. etc.) on creixen molt, amb figues poc gustoses.

FIGUERA i derivats

(1) FIGUERES, capital de l'Alt Empordà.

PRON. LOCAL: *figérəs*, allí mateix i a tot el cat. or., Casac. 1920; Cor. 1910 ss. Gentilici: *figérəns*, allí mateix etc.

MENCIONS ANT. Hi ha discrepància sobre la data de la primera menció. Villan. (xv, § 14, 239.14) la posa en un precepte del rei Lotari a favor de S. P. de Roda que ell data de 882, però *Marca* el data de 982 (colle. 928.10f.), mentre que Abadal (*Cat. Car.* II) no reconeix autenticitat segura fins a una de 962.

En el judici de Lotari, després d'una part segura, sembla que es reconeix (interpolació?) a S. P. de Roda autoritat sobre esglésies empordaneses, entre elles: «--- in comitatu Bisuldunensi, in villa *Lercio*, in v. *Molinos*, in v. *Ficarias*»; en la versió de Villanueva: «in v. *Morelli* [= *Llers*], *Molins*, *Ficarias*». El judici de Lotari parteix d'un doc. perdut de Guifre I (873-898) al qual dóna fonament un de 962 (conservat a la B.N.P. i p. p. Omont, *Dipl. Car.*, p. 385), segons el qual el comte, per fundar el mon. de St. Pere de Camprodon, dóna per a la seva esgl., entre altres, «alodes in Bisuldunensi comitatu: in *Maniuulo* [Manol] et in⁵⁵ *Figarias*» (*Cat. Car.* II, 75.16).

Des de fi S. x, ja moltes i clares: 974: una epístola del papa Benet VI confirma a S. P. de Roda els llocs citats en el judici de Lotari, amb lleus vars.: «in v. *Lertio* vel in *Molendinos* vel in *Tapiolas* quas vocant *Figarias*» (*MarcaH.*, 107.15f.): o sigui que té doble nom: